

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Кирилов Ю.Є. – д.е.н., доцент
Стукан Т.М. - аспірант
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНЕ
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ»

Діяльність та конкурентоспроможне функціонування підприємства в сучасних умовах потребує його динамічного розвитку, раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, впровадження новітніх технологій та світових методик ведення виробництва. Досягнення зазначених характеристик можливе в діяльності підприємства лише за рахунок здійснення ефективного економічного управління суб'єктом господарювання. Дослідження теоретичної основи даної категорії дозволить максимально повно використовувати підходи до визначення, враховувати складові та чинники впливу при формуванні механізму управління підприємством. У результаті формуються напрями впровадження сучасних, прогресивних, інтенсивних систем управління підприємствами аграрного сектору.

Мета статті – розкрити теоретичний зміст та сформулювати підходи до трактування сутності категорії «економічне управління», визначити основні задачі, напрями і показники, щодо підвищення економічного управління підприємствами.

Аналіз публікацій зі вказаної тематики свідчить про те, що дослідженням питання, щодо теоретичного визначення поняття «економічне управління» займалися ряд провідних вчених, фахівців та науковців. Серед вітчизняних вчених, які спробували розкрити суть даної категорії, слід назвати таких, як Гончаров А. Б., Денисов А. Ю., Дядечко Л. П., Євдокимова Н. М., Жданов С.А., Колосов А. М., Мочерний С. В. Олейникова Н. М., Цибульська Е. І. та інші. Вивченню цієї тематики також присвятили свої роботи і іноземні вчені: Безрідний О.Ю., Друкер П.Ф., Єфімова В. В., Каплан Р., Нортон Д.Т., Панагушин В.П., Хомутова Ю.В.

Реалії сьогодення спонукають підприємство бути більш конкурентоспроможним суб'єктом в сфері внутрішнього та зовнішнього середовища. Сучасна система управління підприємством, де економічне управління має найширший спектр питань, дозволяє вийти суб'єкту господарювання на новий рівень господарювання. Але перш за все нам слід розкрити і визначити головну суть категорії «економічне управління», яка

допоможе більш ґрунтовно підійти до питання здійснення результативного управління господарською діяльністю підприємства.

Поняття «економічне управління» почали застосовувати в науковій літературі на початку ХХІ століття. Серед вчених-економістів ще не має остаточно узгодженої думки з приводу точного формулювання визначення даної категорії, тому вона потребує подальшого, більш детального дослідження та вивчення.

Багато хто з вчених-економістів поняття «економічне управління» співставляє з такими категоріями як «економіка підприємства» чи «ділове управління» [7, с. 15-16]. Зумовлюючи те, що головним результатом діяльності кожного суб'єкта господарювання є результативність їх діяльності, а саме максимізація прибутку, мінімізація витрат, збереження ресурсів, збільшення капіталовкладень, то ключову роль у досягненні бажаних ефекту в управлінні підприємством зіграє саме економічне управління.

Вперше використав термін «економічне управління» Денисов А. Ю. [3, с. 15] як один із видів управління, який охоплює широкий спектр завдань та питань, які пов'язані із забезпеченням високоефективної діяльності підприємства. Євдокимова Н. М. [7, с. 15] у широкому розумінні розглядає економічне управління, як управління об'єктами економічної природи і зводить суть поняття до визначення потрібного стану підприємства, оцінювання його фактичної діяльності порівнюючи з конкурентами і здійснюючи управлінський вплив згідно з наявними ресурсами. Дядечко Л. П. [1, с. 28] трактує економічне управління як стратегічне, поточне та оперативне планування, а також організацію і контроль за виконанням планів. Цибульська Е. І. [5, с. 7] розглядає економічне управління підприємством як науку ведення бізнесу, яка направлена на досягнення стратегічних і тактичних цілей його фінансово-господарської діяльності. Колосов А. М. [8, с. 27] стверджує, що економічне управління це багаторівнева, багатофункціональна система, яка включає в себе встановлення цілей, планування, організацію, мотивацію, облік, контроль та регулювання процесів фінансово-господарської діяльності підприємства, що призводить до здійснення ефективної політики у сфері бюджетування, управління грошовими потоками та фінансового забезпечення суб'єкта господарювання. Виходячи з даного визначення можна сказати, що економічне управління – це управління діяльністю підприємства і досягнення позитивних результатів виключно економічними методами [8, с. 28].

В свою чергу економічна енциклопедія [6] розглядає економічне управління як спосіб дії на процес суспільної праці відповідно до законів розвитку суспільства включаючи управління виробничою та невиробничою сферою. Натомість Гончаров А. Б. та Олейникова Н. М. [2] надають визначення економічному управлінню як науці, яка спрямована на досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства, що обумовлені потребами сучасного етапу розвитку ринкової економіки. За їхньою концепцією економічне управління підприємством об'єднує методи, напрацьовані ринковою цивілізацією, дає змогу досягти компромісу інтересів у питаннях планування та регулювання

прибутку, збільшення майна акціонерів, контролю за курсовою вартістю акцій, дивідендної політики, підвищення вартості підприємства.

Вище наведені трактування сутності поняття економічне управління приводять до формулювання його основного завдання, яке полягає у раціональному використанні наявних ресурсів та у налагодженні бізнес-відносин з зовнішніми партнерами, які функціонують в однаковому ринковому сегменті. Головне місце в економічному управлінні належить досягненню й підтримці збалансованості ключових кількісних (абсолютних) параметрів у діяльності підприємства: обсягу випуску продукції, витрат, ціни, прибутку. Але забувати про відносні показники діяльності підприємства до яких відносить рентабельність продукції, рентабельність власного капіталу, рентабельність виробничих фондів, норма прибутку також не треба. Тому якщо виконується умова збалансованості по зазначеним показникам, то можна з впевненістю говорити про те, що суб'єкт управління функціонує ефективно.

Для того, щоб більш повно розкрити суть категорії «економічне управління, вчені-економісти пропонують розглянути основні підходи до його тлумачення (табл.1).

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності поняття «економічне управління»

Підходи	Економічне управління – це
Системний	сукупність поєднаних та взаємодіючих між собою економічних елементів з метою досягнення поставлених стратегічних цілей, що характеризується зростанням прибутку, приростом заробітної плати, заощадженням сировини, енергії та матеріалів.
Процесний	сукупність економічних принципів, форм, методів, прийомів та засобів, які здатні впливати на суб'єкт управління та взаємодіяти між собою у часовому просторі.
Ситуативний	виокремлення певної частини розглянутої системи або процесу з метою розгляду у конкретних умовах.

Джерело: сформовано за даними [8, с. 71-72, 74-75].

Узагальнюючи представлені підходи можна сказати, що економічне управління як категорія розкривається за рахунок найтіснішої взаємодії основних функцій до управління суб'єктом господарювання: встановлення цілей, планування, організація, мотивація, регулювання та контроль і при їх чіткому, послідовному виконанні можна сформулювати раціональній процес управління. Таким чином, зміст економічного управління можна визначити як комплекс системно розроблених, економічно обґрунтованих управлінських рішень, які ґрунтуються на правильно взаємоузгоджених ключових параметрах ефективної діяльності економіки підприємства.

Сьогодні підприємства різних сфер економіки перебувають у досить складних умовах ведення бізнесу. Тому вони повинні вміти досягати найвищих поставлених цілей за рахунок вирішення наступних задач [8, с. 26-25]: ефективно керувати масою та динамікою прибутку; проводити постійний моніторинг стану виконання економічних показників, наявних резервів їх

підтримки й своєчасне їх запровадження; розподіл повноважень з економічного управління серед всіх підрозділів підприємства; розробка напрямів підвищення ринкову вартість суб'єкта господарювання; здійснення заходів, щодо ефективного управління розподілом ресурсів і витрат; впровадження передового інноваційного розвитку на всіх етапах виробничого процесу.

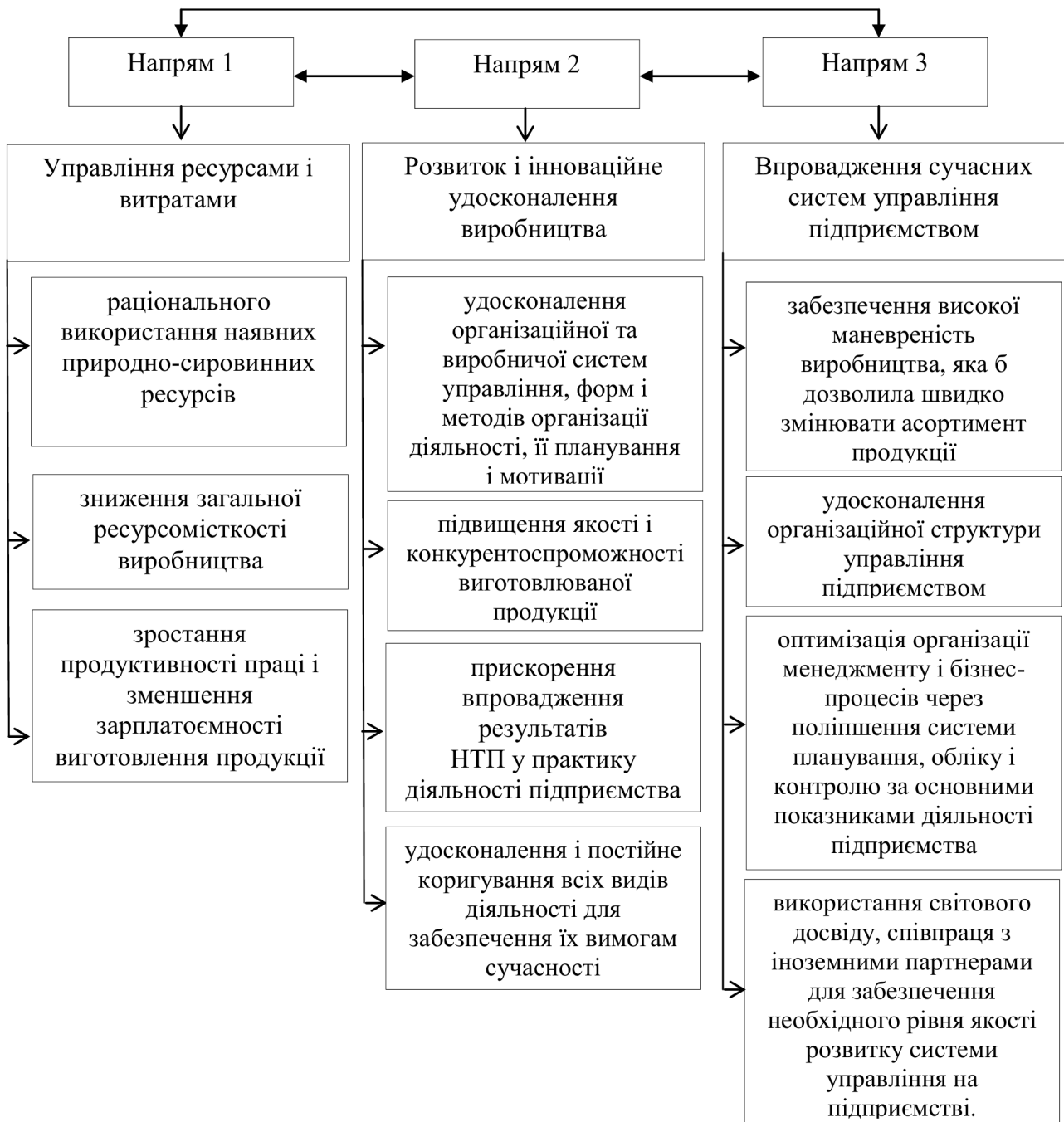

Рис. 1 – Напрями підвищення економічного управління підприємствами
 Джерело: сформовано за даними [5]

За рахунок ведення ефективної управлінської політики, яка буде впроваджуватися систематично та динамічно підприємство зможе вийти на новий рівень та поступово стати конкурентоздатним суб'єктом як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. Даних результатів можливо досягти

за рахунок здійснення та впровадження сучасних напрямів, які сприятимуть стимулюванню та підвищенню рівня ефективного економічного управління на підприємстві (рис. 1).

З рис. 1 видно, що всі основні напрями, які сприяють підвищенню економічного управління підприємством вони взаємопов'язані, взаємозалежні та взаємодоповнені. Реалізація одного із заходів того чи іншого напрямку не можлива без взаємоузгодження із іншим. Це все обумовлює формування системи, яка повинна функціонувати як одне ціле для того, щоб суб'єкт підприємницької діяльності міг здійснювати ефективний виробничий процес з метою отримання новоствореної вартості (чистої продукції) та фінансових результатів у вигляді чистого прибутку (прибутковості).

На нашу думку, безпосередній вплив і значення має третя група чинників, а саме впровадження новітніх систем управління, які спроможні забезпечити високу маневреність виробництва і здатність підприємства переорієнтуватися на той вид продукції, який є більш конкурентоспроможним на ринку тієї галузі економіки в якій функціонує суб'єкт господарювання. В свою чергу удосконалена організаційна структура управління забезпечить стабільне функціонування управлінської системи в середині підприємства, що дозволить йому ритмічно, динамічно працювати та швидко пристосовуватись до мінливих умов діяльності, сприятиме оптимізації організації менеджменту і бізнес-процесів через покращення системи планування, обліку і контролю за основними показниками роботи підприємства. Також не останнім має стати вивчення та впровадження світового управлінського досвіду, що сприятиме забезпеченню необхідного рівня якості розвитку системи управління, яка дасть змогу сформувати високорентабельне виробництво та вдалу логістично-збутову систему закритого циклу, за рахунок чого підприємства будуть незалежними від посередників і швидко зможуть реалізовувати продукцію за ціною виробника і за схемою «склад-покупець». На сьогодні ключовою проблемою для кожного суб'єкта господарювання особливо аграрного сектору є бути економічно рентабельним, реалізовувати сучасні логістичні стратегії.

Це сприятиме [12, 16]: утворенню ефективної системи допродажного та післяпродажного обслуговування; дотриманню високих стандартів якості реалізації продукції; вибору оптимальної кількості посередників в каналах збуту продукції; оптимізації логістичної інфраструктури; зменшенню витрат на складське обслуговування через впровадження прямої доставки; скороченню загальних операційних витрат; створенню економічно ефективних каналів збуту продукції. І в кінцевому етапі вдало впроваджена і логічно вистроєна логістична стратегія призведе до скорочення витрат та капіталовкладень, підвищення рівня обслуговування, збільшення прибутків та задоволення потреб споживача і виходу на новий рівень конкурентоздатного функціонування суб'єкта господарювання.

Важливу роль в оцінці ефективності впровадження напрямів по підвищенню економічного управління підприємствами відіграють і основні показники, які допомагають якісно та кількісно визначити рентабельність управлінських рішень, або оцінити їх неефективність. Ми виділили основні

показник, які на нашу думку можуть більш точно охарактеризувати стан фінансово-господарської діяльності та ефективності запровадження управлінських рішень.2).

Нами виділено дві групи показників фінансові та стратегічні (нефінансові). Фінансові показники показують наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, для того щоб прийняти рішення про економічну доцільність встановлення або продовження з ним відносин; дають змогу власнику оцінити потенційні можливості керованого суб'єкта, щоб швидко прийняти виважене рішення щодо подальшого виробничого нарощування потенціалу чи його скорочення. Тому фінансові показники у більшості своєї суті відображають ефективність прийнятих рішень, у минулому, і не направлені на чинники, які здатні забезпечити ефективність діяльності підприємства у майбутньому. Але це не говорить про те, що ми їх повинні менше враховувати, тому як це та категорія стимулює короткострокове отримання прибутків, що сприятиме налагодженню довгострокових перспектив. Що стосується стратегічних (нефінансових) показників, то вони сприяють забезпеченню ефективності діяльності підприємства у майбутньому; створюють систему цілеорієнтації; забезпечують привабливість та конкурентоспроможність на ринку як самого товаровиробника та і тієї продукції, що ним постачається на ринки. Отже, виходячи з вище сказаного потрібно не лише формувати набір ключових показників, а й передбачати механізм визначення їх цільових значень.

Здійснений огляд та вивчення багатьох трактувань поняття економічне управління дає змогу нам сформулювати твердження, що дана категорія стає більш розповсюдженою та вживаною у економічній практиці та охоплює поєднання економічних інструментів (методів і прийомів), які спроможні забезпечити впровадження та виконання планів, щодо вискоефективного розвитку підприємства та досягнення ним як тактичних так і стратегічних цілей. Нами було визначено, що «економічне управління» – це спеціалізований вид управлінської діяльності, який включає систему показників, сучасну систему контролінгу центрів доходів, прибутків і витрат усередині підприємства й визначає їх рівні відповідальності, які відображають фінансово-економічні результати, аналіз яких призводить до здійснення більш точного планування подальшої діяльності суб'єкта господарювання та досягнення поставлених цілей та завдань.

Головним завданням економічного управління є забезпечення координації, взаємоузгодження та загальної спрямованості усіх видів діяльності на досягнення балансу у всіх сферах економічних відносин, що формуються в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності, як у внутрішньому середовищі, так і із суб'єктами зовнішнього середовища.

Основними напрямами, щодо економічного управління підприємством нами було виділено наступні підвищення технологічного рівня, впровадження сучасних більш ефективних організаційних структур, сприяння систематичному впровадженню новітніх, інноваційних розробок та постійний

моніторинг науково-технічної, інноваційної діяльності в тій сфері, в якій функціонує підприємство.

Показників діяльності підприємства мають відображати найважливішу інформацію, яка потрібна для відстеження ситуації, для того, щоб її можна було б з діагностувати, з прогнозувати та в подальшому розробити точні, дієві управлінські рішення. Для різних підприємств такі показники будуть різними і повинні бути інтегровані у всі основні управлінські процеси. Для того, щоб показники були більш дієвими, то слід визначити їх пріоритетність і змінювати їх по мірі внутрішнього розвитку підприємства та змін в зовнішньому середовищі і це допоможе більш точно спрогнозувати стан та подальші шляхи для нарощення, розширення та удосконалення виробничого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Батюк Б. Б. Управлінські рішення в організаційних формах аграрного виробництва / Б. Б. Батюк, Т. Г. Пенцак // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Ґжицького. – 2013. – Т. 15, № 1(5). – С. 3-11. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1\(5\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1(5)_3).
2. Гончаров А. Б. Економічне управління підприємством : конспект лекцій / А. Б. Гончаров, Н. М. Олейникова // Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 366 с.
3. Денисов А.Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией / А Ю. Денисов, С.А. Жданов. – М. : Дело и Сервис, 2002. – 416 с.
4. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
5. Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 528 с.
6. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 2 / ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Вид. центр «Академія». – 2001. – 846 с.
7. Економічне управління підприємством : навч. посіб. / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба О. О. Кизенко та ін.]; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. – К.: КНЕУ, 2011. – 327с.
8. Економічне управління підприємством: навч. посіб. / [А. М. Колосов, О. В. Коваленко, С. К. Кучеренко, В. Г. Бикова]; за заг. ред. А. М. Колосова. – Старобільськ : Вид-во держ. закл. «Луган. Нац. Ун-т імені Тараса Шевченка», 2015. – 352 с.
9. Коваль П.В. Особливості управління аграрними підприємствами за концепцією ощадного виробництва. / П.В. Коваль // Економіка АПК. – 2012. – № 5 – С. 91-98.
10. Лігоненко Л. О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми / Л. О. Лігоненко // Бізнес Інформ. – 2013р. – № 5. – С. 227– 231.
11. Лігоненко Л. О. Систематизація трактувань змісту поняття «економічне управління підприємством» / Л. О. Лігоненко // Економіка і

управління. – 2012. – № 3. – С. 61-66. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2012_3_13.

12. Пальчик І. М. Формування логістичної стратегії підприємства у сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / І. М. Пальчик // Ефективна економіка. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3575>.

13. Стратегия и планирование в логистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://logistclub.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=122.

14. Экономическое управление предприятием : пособие для студентов, обучающихся по специальности 7.03050401, 8.03050401 – Экономика предприятия (для всех форм обучения) / Э. И. Цыбульская; Нар. укр. акад. [каф. економіки підприємства]. – Х. : Изд-во НУА, 2014. – 240 с.

15. Яркіна Н. М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти) / Н. М. Яркіна // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 1. – С. 130-136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_1_26.

16. Cerheev V. Y. Most widespread logistic strategies / V. Y. Cerheev // Accessed. – 27 Oct. 2014. – Режим доступу: http://www.elitarium.ru/2007/12/11/logisticheskie_strategii.html.

*Кривець Ю.М., Постол А.А - к.е.н., докторанти
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон*

ІННОВАЦІЙНІ ТА КОРПОРАТИВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних умовах господарювання ефективність підприємництва в агробізнесі визначається не тільки доступом до природних ресурсів, скільки впровадженням розробок новітніх технологій, своєчасного отримання необхідної інформації, продукування нових ідей. Прибутковість і стабільність діяльності аграрних формувань в умовах постіндустріального суспільства залежить від використання в процесі виробництва інформації і знань. Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, досягнення зростання виробництва та мотивації збільшення продуктивності праці, розвитку сільських територій, закріплення молоді на селі об'єктивною необхідністю є перехід аграрної сфери економіки на інноваційний шлях розвитку.

Виходячи з цього, важливим завданням стає створення ефективної інноваційної системи з участю держави, наукових установ та інноваційного бізнесу. Аграрна сфера економіки України опинилася перед системними викликами необхідності збільшення обсягів виробництва. Це визначає